

Привиденцев Олександр Геннадійович,

аспірант кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – д.ю.н., професор Андронов І.В.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ГОЛОСОВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ЯК ДОКАЗУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Процес інтеграції інформаційних технологій у сучасні соціальні реалії впливає на об'єми обміну інформації в суспільстві. Разом з тим збільшується кількість використання електронної інформації як доказів у судовій практиці. Популярним засобом такого обміну виступають голосові повідомлення. Голосові повідомлення – це форма технології миттєвого зв'язку, яка використовує голос відправника для формування та доставки повідомлення, що служить альтернативною формою спілкування для електронних листів, голосових дзвінків або текстових повідомлень. Голосові повідомлення зберігаються в ланцюжку поштової скриньки або чату месенджера, що дозволяє одержувачу прослухати їх декілька разів.

Можливість використання голосових повідомлень у доказовій діяльності як різновиду електронних доказів в цивільному процесі закріплено в ст. 100 Цивільного процесуального кодексу України [1]. Проблеми із доказуванням обставин цивільної справи за допомогою голосових повідомлень як різновиду електронного листування можуть виникнути тоді, коли сторони заперечуватимуть належність їм повідомлень чи електронних адрес, а також у зв'язку з неможливістю надання оригіналу доказу. Узагальнюючи судову практику, можна дійти висновку, що суд може не взяти до уваги електронний доказ у разі неможливості подання та дослідження оригіналу електронного доказу та наявності обґрунтованих сумнівів в учасника справи або суду щодо:

- відповідності копії до оригіналу електронного доказу;
- достовірності отриманих даних;
- сумнівів у добровільності їх визнання стороною судового розгляду.

Тому подання копії електронного доказу не робить такий доказ автоматично недопустимим. Подібні наслідки спричиняє лише неможливість подання до суду оригіналу доказу [2],[3],[4].

Оригіналом голосового повідомлення як доказу буде вважатися цифровий файл у форматі, який відповідає аудіо-файлам (MP3, AAC, WAV, FLAC або інший звуковий формат), який зберігається безпосередньо на цифровому носії (телефон, планшет, ноутбук) або на хмарному сховищі облікового запису користувача (сторони у суді), на який надійшло повідомлення. Універсальних способів визначення автора електронних повідомлень, окрім електронного підпису, використання якого регламентується Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг»[5] та Законом України «Про електронні довірчі послуги»[6], не передбачено. Однак навіть цей метод не може бути застосовано до голосових повідомлень під час листування через технічні особливості функціонування електронного підпису. Кваліфікований електронний підпис можливо накласти тільки на копію доказу, який зберігається як окремий звуковий файл на портативному носії електронної інформації, що був виокремлений з масиву листування для долучення до справи у якості доказу.

При дослідженні голосових повідомлень як доказу судом у разі наявності обґрунтованих сумнівів стосовно належності голосу стороні судового процесу чи факту фальсифікації доказу та монтажу звукозапису – вбачається за доцільне проведення судових експертиз з метою спростування або підтвердження відповідного доказу. Зокрема, суд за клопотанням сторони може призначити експертизу відеозвукозапису (фоноскопічну), яка встановлює тотожність особи до фізичних параметрів

голосу на звукозаписі, а також підтверджує або спростовує факт фальсифікації цього доказу, чи лінгвістичної експертизи усного мовлення, яка ідентифікує особу за матеріалом на звукозаписі за лінгвістичними параметрами усного мовлення.

Деякі учасники справи заперечують проти використання голосових повідомлень у якості доказової бази, посилаючись на порушення права на таємницю телефонних розмов встановлене ст. 32 Конституції України [7]. З огляду на процес формування голосового повідомлення на відміну від запису телефонної розмови без згоди особи, виокремлюється якісна відмінність у добровільності суб'єкта надання запису голосу та усвідомлення процесу надання такого запису (повідомлення) іншій особі з метою його використання для отримання інформації. Виходячи із вищезазначеного, суди констатують відсутність порушення вищезазначеного права особи.

Складним аспектом використання голосових повідомлень як доказової бази виступає можливість безповоротного їх видалення з месенджерів (Telegram, Viber, WhatsApp, тощо) одним із співрозмовників, що матиме наслідком видалення для усіх учасників і як наслідок - знищення ймовірного доказу. Відновлення цих повідомлень - вкрай складний процес. Наприклад, месенджер Telegram безповоротно видаляє як зміст повідомлень, так і слід його надсилання, WhatsApp видаляє лише зміст, але теж безповоротно. Схожа технологія застосовується у Viber, при цьому, технічна підтримка сервісу може надати інформацію лише про факт надсилання повідомлень чи здійснення дзвінків із зазначенням дати і часу, але не їхній зміст. До того ж, така послуга буде платною та надається лише після процедури верифікації власника акаунту [8]. Обов'язкова авторизація користувачів у операторів мобільного зв'язку за паспортними даними допомогла б спростити процес їх ідентифікації, адже месенджери, як основні джерела розповсюдження та функціонування голосових

повідомлень, використовують для авторизації користувача саме мобільний номер, і як наслідок ми отримали б спрощення процесу ідентифікації автора голосових повідомлень, які надходили з відповідного акаунту в месенджері. Проте наразі в Україні дозволена лише добровільна фіксація особи за паспортними даними до конкретного мобільного номеру.

У підсумку можна зазначити, що використання голосових повідомлень як доказу в цивільному судочинстві досить складний процес, адже відсутні універсальні та швидкі механізми, які б прискорили та уніфікували процес використання такого виду електронної інформації в процесі судового доказування. Розвиток інформаційних технологій та систем, в яких вони функціонують, значно випереджає процес їх законодавчого регулювання. Видалення однією з сторін оригіналу такого доказу фактично унеможлиблює його використання в суді навіть при наявності засвідченої копії такого доказу. Застосування судових експертиз під час розгляду справ з використанням такого виду доказів значно збільшує витрати на вирішення спору, адже оплата за проведення судової експертизи, за загальним правилом, покладається на сторону, що її ініціювала. Тому питання щодо використання голосових повідомлень як доказу потребує подальшого ретельного дослідження та формування правових позицій з метою регламентації їх ефективного використання та створення універсальних механізмів їх дослідження для підвищення ефективності судового захисту порушеного права.

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-42. Ст. 492.
2. Постанова Верховного Суду від 29 січня 2021 року у справі №922/51/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94517830> (Дата звернення: 28.11.2021).
3. Постанова Верховного Суду від 21 березня 2019 року у справі № 568/879/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80751512> (Дата звернення: 28.11.2021).
4. Постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі №234/7160/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96631900> (Дата звернення: 28.11.2021).
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.

6. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45. Ст. 400.

7. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30.

8. Перникоза Д., Коновалов Є. *Електронні докази – норма для українського судочинства, але є нюанси*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/elektronni-dokazi--norma-dlya-ukrayinskogo-sudochinstva-ale-e-nyuansi.html>